

Tähetorni kalendrile vastab Tartu Observatooriumi direktor dr. Tõnu Viik

1. Meie kalendri väljaandjaks on aastaid olnud „Eesti (NSV) Teaduste Akadeemia Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituut. W. Struve nimeline Tartu Astrofüüsika Observatoorium“, tänava lihtsalt Tartu Observatoorium. Lugejad tunnevad kindlasti huvi, kas on tegemist analoogilise protsessiga nagu on toimunud „Rahva Hääle“ ja „Eesti Sõnumite“ ümber?

Ei, nii see kindlasti ei ole. Asi on selles, et kui 1. oktoobril 1973. a. tollaegne Eesti NSV TA Füüsika ja Astronoomia Instituut reorganiseeriti kaheks iseseisvaks instituudiks, siis nende instituutide nimeks sai Füüsika Instituut ning Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituut. Seda viimast tunneb Eesti rahvas küll rohkem Tõravere observatooriumi nime all. Siis lisati sellele meie pikale nimele sulgudes juurde W. Struve nimeline Tartu Astrofüüsika Observatoorium. Nii et tegelikult me oleme esinenud kolme eri nime all, kuid tegu on olnud ikka ühe ja sellesama asutusega.

Praegusel muutuste ajal arvasime, et on õige aeg sellest kohmakast ametlikust nimest – Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Instituut – lahti saada ja rõhutamaks seda, et meie eelkäija oli Tartu Tähetorn, võtsime endale uueks nimeks Tartu Observatoorium, mis, tõsi küll asub ikkagi Tõraveres.

2. Möödunud aastakümnetel olid meie astronoomide põhilised suhtlus- ja koostööpartnerid endises Nõukogude Liidus ja sotsialismimaades. Kui palju on nendest kontaktidest säilinud ja kas on samaväärseid või paremaid õnnestunud luua läänemaailma astronoomidega?

Isiklikud kontaktid Venemaa astronoomidega on meil muidugi säilinud, kuid infovahetus on peaaegu lakanud. Me mäletame hästi, kui kaua läksid kirjad läände varem. Praegu oleme meie Venemaa jaoks lääs ja kirjade liikumise kiirus on veelgi kahanenud. Natuke muidugi aitab siin elektronpost.

Ka mõningad ametlikud suhted on säilinud – Tõnu Kipper on endiselt Venemaa suurte teleskoopide vaatlusaja jaotamise komisjonis, Arved Sapar ja Izold Pustõlnik tegelevad aktiivselt Euro-Aasia Astronoomia Seltsis, mis enne kandis Üleliidulise Astronoomia Seltsi nime.

Selge see, et selline suhete madalseis pole kummalegi poolele kasulik.

Mis puutub suhetesse läänemaailma astronoomidega, siis need olid meil olemas ka kõige mustematel aegadel. Nüüd on see suhtlemine tormiliselt kasvanud ja piiravaks teguriks pole mitte ideoloogilised arusaamad, vaid raha. Öelda, kas need suhted on samaväärsed või paremad kui enne idaga, on väga raske. Ma arvan, et õige vastus on – üks ei asenda mingil juhul teist.

3. Millised on perspektiivid Eesti liitumiseks Euroopa tähtsaima astronoomiastruktuuriga – Euroopa Lõunaobservatooriumiga?

Kuna Euroopa Liidu ja Euroopa Lõunaobservatooriumi liikmesriigid on olulises osas samad, siis ilmselt on perspektiivid ka samad – kui Eesti ühineb Euroopa Liiduga, siis saab võimalikuks ka ühinemine Euroopa Lõunaobservatooriumiga.

4. On kuulda olnud, et Tartu Ülikool tahab tagasi saada Tartu Tähetorni. Kas see vastab tõele ja mis saab Tartu Tähetornist edaspidi?

Kuuldused on õiged. Tartu Tähetorn kuulus varem ülikoolile, kuid 1947. aastal anti ta ENSV Ministrite Nõukogu määruse alusel Teaduste Akadeemiale. Sellest ajast on ta olnud astronoomide Tartu baasiks ja tema tähtsust teaduse populariseerimisel on raske üle hinnata.

Mis saab Tartu Tähetornist edaspidi, seda otsustavad muidugi uued (või vanad?) peremehed. Meie tahaksime, et astronoomia sellest 180 aasta vanusest hoonest ei kaoks.

5. Ja nüüd viimane küsimus – kuidas elab Tartu Observatoorium?

See on viimasel ajal enim esitatud küsimus. Seda küsivad ka kõik meid külastavad ekskursandid, kelle arv tänavu on järevalt kasvanud (see annab põhjust arvata, et rahva elujärg on oluliselt paranenud). Tavaliselt vastan ma sellele – elame veel, kuigi meie töötajate arv on ligi kolm korda väiksem kui kümme aastat tagasi.

Meid on tublisti aidanud need aktiivsed inimesed, kes instituudist lahkusid ja Tõraveresse oma ettevõtted rajasid. Nii löid nad uusi töökohti ja kasutavad ruume, mida meie poleks üleval pidada suutnud. Olen püüdnud Tõravere alevikku vaadelda kui tervikut ja observatoorium on võimaluste piires siiani hoolitsenud kogu aleviku majandamise eest. Tulevikus peab selline olukord kindlasti muutuma, kuid me pole suutnud veel leida seda õiget töövormi.

Mis puutub teaduslikku uurimistöösse, siis see käib raugematu hooga edasi. Kes tahab saada detailset ülevaadet meie töödest, peab tutvuma observatooriumi aastaaruandega (Annual Report, inglise keeles), mida me nüüd juba neli aastat oleme välja andnud.

Kõige suuremat muret teeb meile järelkasvu puudumine. Ta pole küll päris null, kuid noored teadusesse tulla ei taha. Põhjused on väga arusaadavad, esiteks vajavad noored oma elu alustamiseks raha, mida teaduses on vähe ja teiseks – Eesti Vabariigis on teaduse tulevik ikka veel kaunis tume.